

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглядається проблема обліку та оподаткування суб'єктів малого підприємства в Україні. Розглянуто ключові питання, що виникають при обліку та оподаткуванні, а також проаналізовано дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців з даної тематики.

Ключові слова: суб'єкт малого підприємства, облік, оподаткування, дослідження, науковці.

Суб'єкти малого підприємства становлять значну частину підприємницької діяльності в Україні. Проте, існує ряд проблем, пов'язаних з їх обліком та оподаткуванням, які необхідно вирішувати. У зв'язку з цим, важливим є аналіз досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців з даної тематики.

Одним із ключових питань є правильне класифікування суб'єктів малого підприємства та визначення критеріїв, за якими вони можуть отримати пільги та підтримку від держави. Відповідно до досліджень, проведених українськими науковцями, такими критеріями можуть бути обсяг виробництва, кількість співробітників, обсяг гуртового ринку тощо.

Також важливим є питання оподаткування суб'єктів малого підприємства. Згідно з дослідженнями, проведеними іноземними науковцями, ефективним може бути впровадження податкових пільг та стимулів для розвитку малого підприємництва, а також спрощення податкової системи для малого бізнесу.

Такі дослідження є важливим інструментом для розробки ефективної політики підтримки малого бізнесу, який є важливим елементом економічного розвитку будь-якої країни. Класифікація суб'єктів малого підприємства та визначення критеріїв, за якими вони можуть отримати пільги та підтримку від держави, може допомогти забезпечити більш ефективну підтримку підприємствам, які мають найбільший потенціал для розвитку.

Вагомий внесок у розвиток методології бухгалтерського обліку суб'єктів малого підприємства зробили вітчизняні науковці, зокрема Бутинець Ф.Ф., Голов С.Ф., Зубілевич С.Ю., Гоголь Т.А., Гура Н.О., Жук В.М., Ловинська Л.Г., Малюга Н.М., Огійчук М.Ф., Свідерський Є.І., Сопко В.В., Швець В.Г. та інші. Питанням організації бухгалтерського обліку в суб'єктах малого підприємства присвячено значну кількість публікацій. Так, у роботі Слободяник В.О. та Харкава Ю.П., було зазначено, що на основі аналізу чинного законодавства виявлено можливості встановлення спрощених процедур ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності підприємствами суб'єктів середнього та малого підприємства.

У цій статті ми розглянемо основні питання щодо обліку та оподаткування, з якими зіштовхуються суб'єкти малого бізнесу.

Для суб'єктів малого підприємництва пропонується встановити особливий порядок ведення бухгалтерського обліку, при якому виключалася б система паралельного обліку, а вимоги до ведення бухгалтерського обліку мали бути мінімальними та обмежуватися мінімальним переліком відомостей, передбачених законодавством [1]. Робота Макаренка А.П., Меліхової Т.О., Чакалової Н.С. присвячена вдосконаленню реєстрів бухгалтерського обліку спрощеної форми суб'єктів малого підприємництва з метою коректного групування інформації, своєчасності подання фінансової звітності, прозорості даних для контролю та зручності аналізу [5], [6]. Авторами запропоновано методику заповнення спрощеної фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва на основі введених в дію реєстраційних реєстрів та розробленої інформаційної бази (рис.1) [6].

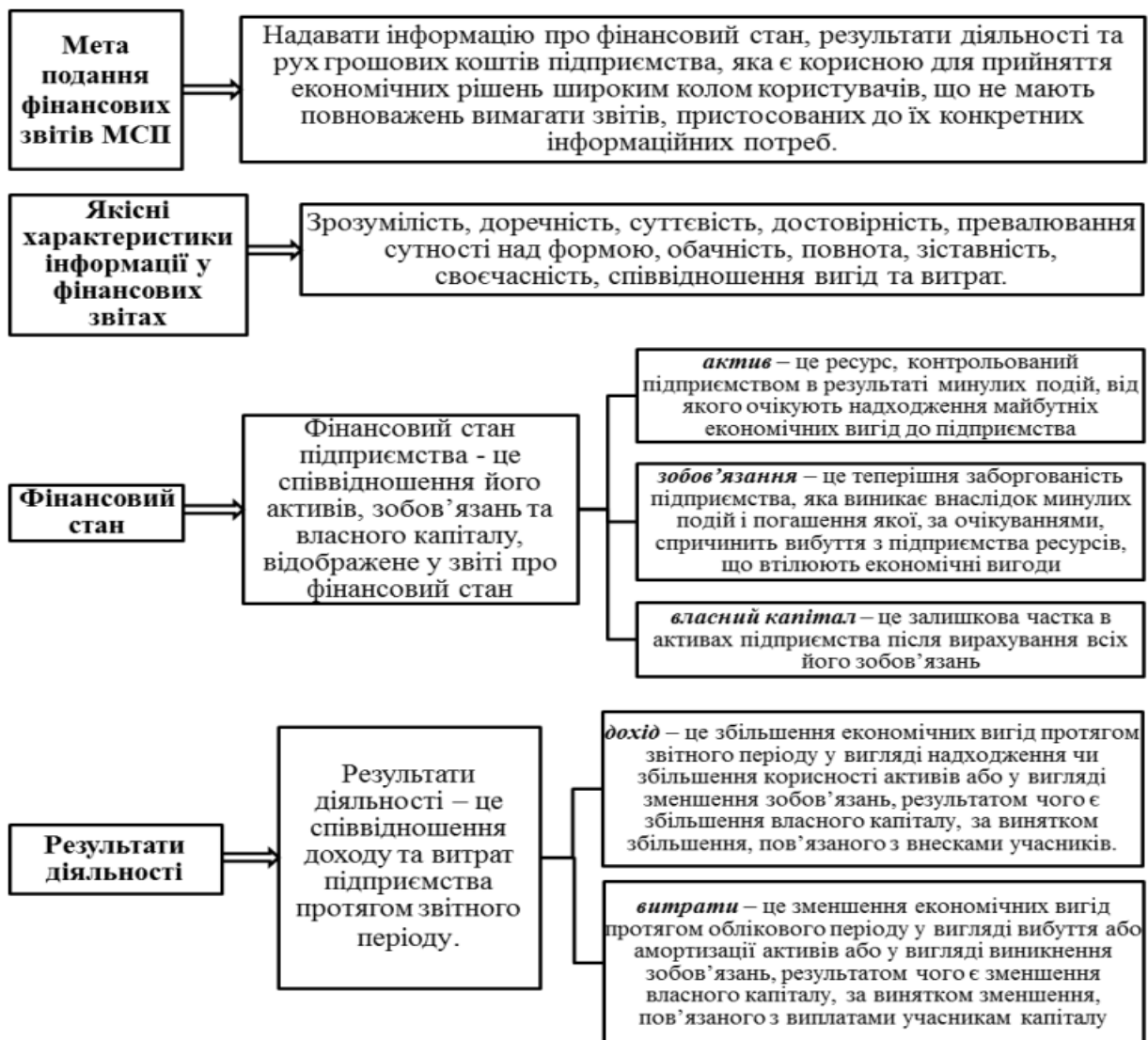

Рисунок 1– Мета, концепції та базові принципи, на яких ґрунтуються фінансові звіти МСП. Джерело: побудовано за матеріалами [8].

Сучасні проблеми та напрямки реформування спрощеної системи оподаткування в Україні висвітлено в статті Делас В.А. та Грицаюк А.В. [7]. Автори зазначають, що оподаткування суб'єктів малого підприємництва

потребує законодавчого вдосконалення та інтеграції до законодавства ЄС з урахуванням сучасних соціально-економічних реалій в Україні. Демиденко В.І. такої ж думки [8].

У своїй роботі він описує важливість удосконалення інституційного забезпечення оподаткування малого бізнесу в контексті реалізації стратегії соціально-економічного розвитку України. На думку автора, основним завданням податкової реформи має стати створення такої системи, яка б дозволяла залучати достатньо коштів, необхідних для виконання основних функцій держави та місцевого самоврядування, залишаючи при цьому достатньо фінансових ресурсів для економічного розвитку суб'єктів для їх експлуатації та розвитку.

Оподаткування є ще одним важливим питанням для малого бізнесу. Впровадження податкових пільг та стимулів для розвитку малого підприємництва може стимулювати розвиток бізнесу та підтримувати зростання економіки в цілому. Спрощення податкової системи для малого бізнесу також може зменшити бюрократичні бар'єри та зробити оподаткування більш прозорим та доступним для підприємців.

У цілому, дослідження, проведені науковцями, можуть допомогти у розробці ефективної політики підтримки малого бізнесу, яка буде сприяти розвитку цього сектору та підвищенню економічного зростання країни.

Однак, важливо враховувати не тільки дослідження, але й конкретні потреби та проблеми малого бізнесу на місцевому рівні. Для цього можуть бути проведені соціологічні опитування серед підприємців та аналіз законодавства та практики в інших країнах, які мають успішний досвід підтримки малого бізнесу.

Організація бухгалтерського обліку на малому підприємстві, як і будь-якому іншому, потребує створення чіткої системи обліку, контролю та звітності. Починаючи з 2000 року суб'єкти малого підприємництва ведуть бухгалтерський (фінансовий) облік відповідно до вимог Закону України «Про Бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» для такого обсягу та аналізу, який буде достатнім для складання фінансової звітності.

На відміну від великих і середніх форм господарювання, малі визначають ряд особливостей застосування методів і прийомів бухгалтерського обліку. Основними напрямками державної політики у сфері розвитку малого підприємництва в Україні відповідно до Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [6] є:

- 1) можливість застосування спрощеного плану бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій;
- 2) удосконалення та спрощення порядку ведення бухгалтерського обліку, а саме застосування спрощених форм реєстрів бухгалтерського обліку;
- 3) запровадження спрощеної системи оподаткування.

Застосування спрощеного плану дозволяє скоротити кількість рахунків, що використовуються малим підприємством, без зниження якості облікової інформації. Саме спрощений план рахунків є основою для використання простих і спрощених форм обліку, розроблених в рамках державної програми підтримки суб'єктів малого підприємництва та введено до використання.

Застосування спрощеної форми обліку на сьогоднішній день є надається у двох варіантах, порядок формування реєстрів, якими регламентується:

1) Методичні рекомендації щодо застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами від 25.06.2003 р. № 422 [3]

2) Методичні рекомендації щодо застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами від 15.06.2011 №720 [4].

Проста форма передбачає використання Журналу обліку господарських операцій, записи в якому здійснюються на підставі первинних зведених облікових документів, відомостей про нарахування заробітної плати та амортизації тощо, з відображення суми операцій на рахунках.

Крім того, важливо враховувати, що підтримка малого бізнесу повинна бути комплексною та включати не тільки пільги та стимули, але й надання доступної та якісної освіти, консультаційних послуг, доступу до фінансування та ринків, а також розвиток інфраструктури та забезпечення правової підтримки.

Також важливо забезпечити ефективний моніторинг та оцінку дії політики підтримки малого бізнесу з метою вдосконалення її ефективності та адаптації до змін у суспільстві. Для цього можуть бути використані різні інструменти, наприклад, збір даних про рівень зайнятості та економічний зріст у секторі малого бізнесу, моніторинг використання ресурсів та ефективності програм та пільг, аналіз фінансових показників та інших показників успішності.

При застосуванні спрощеної форми Методичних рекомендацій щодо застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами №422 [3] аналітичний та синтетичний облік ведеться за п'ятьма відомостями, де господарські операції відображаються за дебетом та кредитом того рахунку, на який вони відкриваються, при цьому сума за кожною операцією відображається двічі: за дебетом одного рахунку із зазначенням кореспондента, а за кредитом іншого із зазначенням рахунку, що списується. Зміни до спрощеного плану розрахунків, а саме введення рахунків 90, 91, 96 замість 84 і 85 і введення рахунків 48 і 74 потребують переформатування реєстрів бухгалтерського обліку в простій і спрощеній формі. Для врахування змін спрощеного плану рахунків в реєстрах бухгалтерського обліку простої форми обліку досить вилучити графи 84 «Витрати діяльності» та 85 «Інші витрати» та додати графи 48 «Цільове фінансування та цільовий дохід», 90 «Витрати на реалізацію», 91 «Загальні виробничі витрати», 96 «Інші витрати», 74 «Інші доходи».

При спрощеній формі внесення змін до спрощеного плану бухгалтерського обліку, вимагає коригування змісту реєстрів бухгалтерського обліку. Юридичні особи — суб'єкти господарювання, які здійснюють спрощений облік доходів і витрат без застосування подвійного запису відповідно до Методичних рекомендацій щодо застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами №720 [4], використовують чотири журнали:

Журнал 1-мс обліку активів;

Журнал 2-мс обліку капіталу та зобов'язань;

Журнал 3-мс обліку доходів;

Журнал 4-мс обліку витрат.

При складанні цих реєстрів бухгалтерського обліку використання рахунків не передбачено, тому зміни до спрощеного Плану рахунків не вплинули на їх використання. Проблеми виникають у суб'єктів малого підприємництва не лише з використанням реєстрів бухгалтерського обліку, а й з оподаткуванням господарської діяльності.

Таким чином, зміни податкового законодавства в Україні за останні роки супроводжувалися збільшенням податкового навантаження на малий бізнес, зокрема через квазіфіскальні платежі, які необхідно сплачувати разом з єдиним податком (що є додатковим тягарем) для бізнесу та зменшує навіть такі обмежені фінансові ресурси).

Згідно з Рекомендацією Комісії 2003/361/ЄС, мікро-, малі та середні підприємства — це підприємства, в яких працює менше 250 осіб, чий річний оборот не перевищує 50 мільйонів євро та/або річний баланс не перевищує 43 мільйони євро. Європейські критерії відповідають критеріям, викладеним у Господарському кодексі України. Проте для підприємців-платників єдиного податку, відповідно до Податкового кодексу України, такі критерії не встановлені.

Для ефективної реалізації політики підтримки малого бізнесу, важливо залучення різних зацікавлених сторін, включаючи підприємців, представників уряду, академіків, експертів та громадськість. Такий підхід дозволить забезпечити більш ефективне використання ресурсів та забезпечити відповідність політики потребам малого бізнесу та змінам у суспільстві.

У зв'язку з цим, на думку Левіна В.І. [9], існує протиріччя між стандартизованими критеріями віднесення суб'єктів господарювання до мікро-, малих і середніх для цілей регулювання та для цілей оподаткування. У рамках сучасних євроінтеграційних процесів це протиріччя необхідно подолати, а також система критеріїв має відповідати економічним умовам, що склалися в країні, але уніфікованою як для цілей регулювання, так і для державної підтримки, так і для цілої опори. Ще один аспект, який потребує вдосконалення, — це показ використання показника вартості сукупних активів (встановлені у Рекомендації Комісії 2006/361/ЄС) під час оподаткування єдиним податком.

На практиці таке запровадження виключило б штучне приховання доходів і могло б створити своєрідну альтернативу реєстратору розрахункових операцій. Нова редакція Податкового кодексу України має стати концептуальним документом щодо реформування податкової системи в цілому та спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності. Проте чинний проект цього документа не передбачає подальший розвиток спрощеної системи оподаткування бухгалтерського обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва. До такого висновку можна дійти, виходячи з розміщення цього документа, проекту змін до Податкового кодексу, які регулюють порядок сплати єдиного податку.

Так, відповідно до платежів, які тепер включаються до єдиного податку, передбачається виключити податок на додану вартість, відрахування до Пенсійного фонду України, Державного фонду сприяння зайнятості населення, збори на обов'язкове соціальне страхування. Сплата цих платежів здійснюється

окремо за загальними ставками з наданням відповідним контролюючим органам обов'язкової звітності.

Таке реформування спрощеної системи може негативно впливає на розвиток малого бізнесу. Ще одним негативним моментом є абсолютна прив'язка річного обороту українських підприємств до європейських показників, що призводить до необґрунтованого застосування спеціальних податкових режимів та програми державної підтримки суб'єктів малого підприємництва [7].

Отже, проведені дослідження свідчать про позитивний вплив суб'єктів малого підприємництва на розвиток економіки України. Проте їхня діяльність потребує підтримки з боку держави, насамперед у сфері бухгалтерського обліку та оподаткування, де сьогодні є багато проблем, які потребують вирішення.

Список використаних джерел:

1. Слободяник В.О., Харкава Ю.П. Проблеми бухгалтерського обліку та звітності на підприємствах малого і середнього бізнесу. Перспективні напрямки наукової думки. Том 4.2018.С.58-62.

2. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua.

3. Методичні рекомендації із застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами від 25 червня 2003 р. №422 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0422201-03#Text>

4. Методичні рекомендації із застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами від 15 червня 2011 р. №720 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0720201-11#Text>

5. Макаренко А.П., Меліхова Т.О., Чакалова Н.С. Удосконалення реєстрів бухгалтерського обліку з метою своєчасного управління підприємством та контролю за його фінансовою безпекою. Економічний вісник університету. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2014_22%281%29_17

6. Макаренко А.П., Меліхова Т.О., Чакалова Н.С. Інформаційна база спрощеної звітності – інструмент управління та фінансової безпеки. Журнал економічних реформ. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Cher_2014_1_8

7. Делас В.А., Грицаюк А.В. Актуальні проблеми та напрямки реформування спрощеної системи оподаткування в Україні. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». URL: <http://www.inter-nauka.com/>

8. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з питань бухгалтерського обліку. Наказ № 48 від 08.02.2014р. URL: <http://www.minfin.gov.ua>

9. Левін В.І. Прозорість оподаткування малого та середнього бізнесу в контексті євроінтеграційного вектору розвитку України. Наукові праці НДФІ. 2015. Вип. 1. С.138-149.